

dr Edyta Sadowska
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
Wydział Politologii
edyta.sadowska@up.krakow.pl

ZAGROŻENIA ASYMETRYCZNE – DEFINICJA, ŚWIADOMOŚĆ SPOŁECZNA I ROLA WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

ASYMETRIC THREATS – DEFINITION, SOCIAL AWARENESS AND ROLE IN THE CONTEMPORARY WORLD

Streszczenie: Rozpad świata dwubiegunowego, pojawienie się nowych aktorów na scenie międzynarodowej, coraz większa waga strategicznych i środowiskowych dóbr wspólnych w globalnej polityce, stanowią trzon współczesnego obrazu świata. Celem artykułu jest wskazanie zagrożeń o charakterze niemilitarnym, zagrożeń asymetrycznych i współczesnych wojen hybrydowych, które zrewolucjonizowały naukę o bezpieczeństwie. Stworzenie nowych doktryn i strategii bezpieczeństwa adekwatnych do współczesnych warunków staje się koniecznością w kreowaniu nowego bezpiecznego ładu na świecie.

Słowa kluczowe: Asymetria, zagrożenie, wojna hybrydowa, bezpieczeństwo

Summary: Disintegration of the bipolar world, the appearance of new actors on the international scene and the increasing importance of strategic and environmental common goods in global politics constitute the core of the present image of the world. The purpose of this article is to indicate non-military asymmetrical threats and present hybrid wars that revolutionised the security science. Creation of new doctrines and security strategies appropriate to the modern conditions becomes a necessity in creating new safe order in the world.

Keywords: Asymmetry, threat, hybrid war, security

Wstęp

Zakończenie zimnej wojny, rozpad dwubiegunowego ładu światowego, pojawienie się w stosunkach międzynarodowych nowych aktorów – radykalnie odmiennych od tradycyjnych, weberowskich podmiotów państwowych doprowadziły do *rewolucji politycznej w dziedzinach bezpieczeństwa* (Koziej, 2011). Dodatkowo postępujące procesy globalizacji, technologizacji i rewolucji informacyjnej miały szeroki wpływ na pojawienie się nowych, nieznanych dotąd i nietradycyjnych zagrożeń bezpieczeństwa, zmieniając hierarchię dotychczasowych. Asymetryzacja przestrzeni bezpieczeństwa i hybrydowość sta-

ją się cechami charakteryzującymi współczesny wymiar bezpieczeństwa, prowadząc do konieczności stworzenia nowych doktryn i strategii adekwatnych do zaistniałej sytuacji.

Celem niniejszego artykułu jest zwrócenie uwagi na współczesne zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Dynamika rozwijającego się na każdej płaszczyźnie świata wymusza stworzenie nowych naukowych instrumentariów, ram i kwalifikacji prowadzących do poznania współczesnych – hybrydowych i asymetrycznych zagrożeń, w celu utrzymania szeroko rozumianego pokoju we współczesnym świecie. Odejście od bezpieczeństwa rozpatrywanego wyłącznie w kategoriach militarnych i próba skonstruowania nowego katalogu zagrożeń, a także właściwa ich hierarchizacja i umiejscowienie w głęboko zrekonstruowanym ładzie międzynarodowym, przyczyni się do pełniejszego zrozumienia nowej rzeczywistości bezpieczeństwa (Gawliczek, Pawłowski, 2009 por. Wojciechowski, Fiedler, 2009).

Współczesne definicje bezpieczeństwa państwa

Podstawowym i najbardziej znanym dotychczas zagrożeniem dla bezpieczeństwa państwa była wojna. Na gruncie zimnowojennych wydarzeń i bipolarnego podziału świata wytworzyły się pierwsze koncepcje bezpieczeństwa państwa. Wyzwaniem dla ówczesnych strategów była wojna, definiowana przez Clausewita jako *akt przemocy, mający na celu nagięcie woli przeciwnika do naszej woli* (1995), która mogła w znaczącym stopniu naruszyć ład międzynarodowy i bezpieczeństwo państw (Madej, 2007). Realistyczna koncepcja bezpieczeństwa wytworzyła się w otoczeniu siły i potęgi odnoszonej głównie w kierunku kategorii polityczno – wojskowych, a co za tym idzie w stronę agresji militarnej.

Rozpad świata bipolarnego w znaczącym stopniu odmienił współczesne relacje międzypaństwowe. Do tej pory mogły one być przewidywalne, gdyż tworzone w dwubiegunowym świecie przez państwa zdominowane przez komunizm i te w których narodziła się liberalna demokracja były poznane i rozumiane. Przez lata rywalizacja toczyła się pomiędzy dwoma mocarstwami USA i ZSRR wraz ze swoimi blokami sojuszniczymi. W Europie powstał jeden z głównych frontów pomiędzy NATO a Układem Warszawskim. Konflikt ten jest doskonałym przykładem na zobrazowanie końca epoki wojen III generacji. Wzajemne posiadanie przez oba mocarstwa broni nuklearnej wykluczyło jej użycie, gdyż zagwarantowałyby sobie w ten sposób *mutual assured destruction*.

Pozimnowojenny układ sił reorganizując środowisko międzynarodowe zmusił badaczy do szerszego spojrzenia na problem, a w szczególności na porzucenie czynników wyłącznie militarnych przy rozpatrywaniu bezpieczeństwa państwa. Cytując J. Olchowskiego: „(...) postzimnowojenne turbulencje, procesy globalizacji i towarzyszące im zjawiska, takie jak rozszerzanie zakresu podmiotowego i przedmiotowego stosunków międzynarodowych, poszerza obszar badawczy.” (Olchowski 2009 s. 13, Pietraś 1997).

Szeroki wpływ na nowe postrzeganie bezpieczeństwa państwa miał nurt idealistyczny prowadzący do poszerzenia spektrum badań nad bezpieczeństwem państwa o czynniki ekonomiczne. Doprowadziło to do odejścia od państwowo centrycznego,

twardego rozumienia bezpieczeństwa i postrzegania go wyłącznie w kategoriach militarnych (Zaremba, Zapala 2010, Ura, Rajchel, Pomykała i inn. 2008). Do podstawowych wartości poza przetrwaniem związanym z utrzymaniem suwerenności i integralności terytorialnej dołączono wartości odnoszące się do rozwoju, jakości życia obywateli, zachowania tożsamości narodowej. Jak tłumaczy M. Leszczyński: „Bezpieczeństwo narodowe współcześnie to coraz częściej harmonijny rozwój społeczny na zdrowych podstawach ekonomicznych, to zdolność obywateli do uczestniczenia w globalnej wymianie handlowej, kulturalnej, wymianie idei, pomysłów i działań” (2011 s. 13). I dalej, L. Korzeniowski: [bezpieczeństwo] Stan obiektywny polegający na braku zagrożenia, dla istnienia, rozwoju i normalnego funkcjonowania człowieka, odczuwany subiektywnie przez jednostki i grupy (2000 s. 437) Stan bezpieczeństwa szeroko definiuje R. Zięba: „W znaczeniu ogólnospołecznym bezpieczeństwo obejmuje zaspokojenie potrzeb: istnienia, przetrwania, pewności, stabilności, całości, tożsamości (identyczności), niezależności, ochrony poziomu i jakości życia. Bezpieczeństwo, będąc naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych, jest zarazem podstawową potrzebą państw i systemów międzynarodowych; jego brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia” (Zięba, 1989 s. 50). „[...] termin oznaczający poczucie pewności państwa w środowisku międzynarodowym, brak jego zagrożenia oraz ochronę przed zagrożeniem [...]. Jest to tzw. egzystencjalna potrzeba, która wyrasta z obiektywnych warunków bytowania narodów i z relacji między nimi. Potrzeba ta stwarza przesłanki dążeń praktycznych do jej zaspokojenia, stając się interesem egzystencjalnym” (KAW, 1985 s. 29). Wszelkie te kategorie, w których mieści się współcześnie pojmowane bezpieczeństwo nie sposób zabezpieczyć działaniami militarnymi, ale wyłącznie współpracą i współdziałaniem aktorów współczesnej sceny międzynarodowej.

Do pełniejszego zrozumienia faz rozwoju w postrzeganiu bezpieczeństwa warto użyć koncepcji Alvina Tofflera – faz cywilizacyjnych w rozwoju ludzkości (Toffler 1985). Na kanwie przeprowadzonych badań wyróżnia on fazę agrarną, industrialną i informacyjną. W odniesieniu do bezpieczeństwa i jego dynamiki rozwoju autor zwraca uwagę na metody i środki przemocy używane w kolejno wydzielonych okresach. Okres agrarny charakteryzowała naturalna siła człowieka. Na polu walki spotykał się człowiek z człowiekiem. Taka charakterystyka jest zgodna z definicją wojen pierwszej generacji – w których na określonym polu bitwy spotykały się i walczyły ze sobą skoncentrowane masy ludzkie. W drugiej fali postęp znacząco wzmocnił fizyczną siłę człowieka poprzez narzędzia i zasoby materialne (broń, artylerię). Druga fala zapoczątkowała wojny drugiej i trzeciej generacji – w których do walki dochodzi artyleria i rozwijający się front. Rozwój technologii doprowadził do powstania broni nuklearnej i wojna w tradycyjnym rozumieniu przestała się opłacać – gdyż wygraną mogła być jedynie nuklearna pustynia. Współczesna nam trzecia faza – informacyjna kładzie szeroki nacisk na rolę zasobów niematerialnych – nanosferę, w obrębie której coraz częściej toczy się walka. W ten sposób definiowane są wojny czwartej generacji, gdzie walka toczy się w świadomości ludzkiej, a orężem stają się czynniki niematerialne.

Definicja bezpieczeństwa łącząca w sobie wiele elementów: militarny, ekonomiczny, ekologiczny, gospodarczy, kulturowy etc. musi być zatem rozpatrywana w kategoriach

interdyscyplinarnych i wielowymiarowych. Szerokie rozumienie bezpieczeństwa pozwoliło na wykształcenie nowej koncepcji zagrożeń – zagrożeń asymetrycznych, które stały się cechą charakterystyczną współczesnego pojmowania bezpieczeństwa państwa. Rewolucja informacyjna i postępujące procesy globalizacji prowadzące do umiędzynarodowienia problemów lokalnych potęgują problem, mając szeroki wpływ na powstanie organizacji niepaństwowych w tym także organizacji o charakterze terrorystycznym (Necas, 2004, Liedel 2010, Ditrich 2005).

Wojny hybrydowe

Wojny IV a nawet V generacji, wojny postindustrialne, globalna insurekcja to terminy używane coraz częściej do opisanie współczesnych konfliktów (Gruszczak 2011, Munker 2004, Łoś, Regina-Zacharski 2010). Wraz z pojawieniem się zagrożeń asymetrycznych i działań hybrydowych, a także rozmyciem pomiędzy okresami wojny i pokoju, tradycyjne podejście do konfliktów zbrojnych straciło na aktualności. Podejście do konfliktu wyłącznie militarne staje się nieadekwatne przy konfrontacji z przeciwnikiem o charakterze hybrydowym. Wielki strateg Sun Tzu w swoim dziele *Sztuka wojny* wspomina, iż do wygrania konfliktu konieczne jest rozpoznawanie przez strategów sytuacji i dostosowywaniu potrzeb (Sun Tzu, 2004).

Jak tłumaczy A. Gruszczak: zasadniczym elementem analizy hybrydowości współczesnych wojen jest rozumienie wojny hybrydowej jako nowego podejścia poznawczego w nauce o konfliktach zbrojnych czy też szerzej – współczesnych studiach strategicznych (2011).

Etymologicznie hybrydowość oznacza połączenie dwóch różnych elementów w całość (PWN 1980). Jest zatem mieszaniną cech odrębnych w jednej istocie. Dotyczy ona zarówno aktorów w działaniach zbrojnych, metod i form funkcjonowania, a także pola walki i czasu działań. Jest to swoiste połączenie wojen tradycyjnych z działaniami charakterystycznymi dla nowej generacji. M. Kaldor mówi o starciach pomiędzy: „nowymi armiami a konfliktami asymetrycznymi, super technologią wojskową i prymitywną bronią, walką o terytoria i zasoby oraz sporów o tożsamość i wartości (2001)”. Współczesne wojny zdominowane są przez wiele działań asymetrycznych i hybrydowych stron walczących. Poza działaniami zbrojnymi na polu walki, wojna rozgrywa się w nanosferze, gdzie toczy się bitwa o świadomość ludzką, w sferze informacyjnej o dominację nad mediami, w sferze ekonomicznej i gospodarczej wykorzystując globalną sieć powiązań, w sferze politycznej i tożsamościowej opierając się o wartości zapomniane często przez współczesnych. Narzędziem prowadzenia wojny staje się broń niekonwencjonalna, cybernetyczna. Ataki przeprowadzane są nie przez tradycyjne armie, a przez jednostki specjalne. Doskonałym orężem w prowadzeniu wojny we współczesnym świecie staje się informacja, wspierana przez procesy globalizacji i informatyzacji przenosząc konflikt lokalny w sferę globalną. Coraz większego znaczenia nabiera agentura wpływu mająca ogromne znaczenie w działaniach na polu dezintegracji społeczeństw, czy tworzenia opozycji (Kruk, 1994). Znaczenia nabierają aktorzy niepaństwowi o rozmytej organizacji, najczęściej o charakterze terrorystycznym i kryminalnym.

Wojna rozumiana jako konflikt zbrojny rozgrywający się w konkretnym miejscu i czasie przenosi się na płaszczyznę wielowymiarową a nawet ponadprzestrzenną i ponadczasową. Celem wojny przestało być wyłącznie zdobycie terytorium, a stała się dominacja w wielu aspektach życia jednostki i społeczeństwa, prowadząca często do powolnej lecz ciągłej dezintegracji państwa, mającej na celu przede wszystkim poróżnienie opinii publicznej. Trudno w badaniach nad współczesnymi wojnami hybrydowymi o określenie ich początku i końca, co oznacza, że nie rozwijają się z dotąd przyjętą dynamiką konfliktów o charakterze tradycyjnym. Doskonałym przykładem wojny hybrydowej jest konflikt rosyjsko – ukraiński. Polega on na początkowej wojnie informacyjnej: tworzenie stron internetowych przez Rosjan, portali społecznościowych, wykupywanie udziałów w mediach ukraińskich przez rosyjskich oligarchów, skoordynowana infiltracja informacyjna Ukrainy przez Rosjan, integracja środowisk prorosyjskich i wytworzenie agentury wpływu, prowadzenie przez Rosję działań dezinformacyjnych, tworzenie ochotniczych sił separatystycznych skoordynowany przez Rosjan, działania służb specjalnych. M. Banasik i R. Parafianowicz w następujący sposób przedstawiają konflikt rosyjsko-ukraiński:

„Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że plan przeprowadzenia szybkiego rozbicia sił ukraińskich i obalenia władzy w Kijowie został porzucony na rzecz stopniowego osłabiania państwa ukraińskiego i jego sił zbrojnych, połączony z systematycznym zwiększaniem zdobyczy terytorialnych. Dodatkowo trzeba zauważyć, że konflikt rosyjsko – ukraiński wyklucza konieczność używania działań niesymetrycznych przez państwa słabsze” (Banasik, Parafianowicz 2015, s. 11).

J. Darczewska w następujący sposób tłumaczy zastosowane przez Rosjan działania: „[miały one na celu] podporządkowanie elit i społeczeństw innych państw w sposób niezauważalny, przy wykorzystaniu różnych tajnych i jawnych kanałów (służb specjalnych, dyplomatycznych, medialnych), oddziaływania psychologicznego, dywersji ideologicznej i politycznej” (Darczewska 2014 s. 5). W tym przypadku Rosja – mocarstwo używa niekonwencjonalnych taktyk działania wobec państwa słabszego.

W sposób dosłowny problem wojen hybrydowych ujął M. Evans: „[...] stoimy w obliczu dziwnej mieszaniny przednowoczesnego i ponowoczesnego konfliktu – świata asymetrycznych i etnopolitycznych działań zbrojnych – w którym mieszają się meczety i programy Microsoftu, zaś apokaliptyczni milenaryści obuci w Reeboki i noszący okulary Ray-Bana marzą o zdobyciu broni masowej zagłady” (Evans, 2003 s. 137).

Odejście od tradycyjnego postrzegania wojny staje się konieczne w celu zrozumienia współczesnych konfliktów. Przeniesienie (większości) działań do sfery świadomości ludzkiej, w której walka toczyć się będzie głównie w oparciu o działania psychologiczne i dezinformacyjne wymusza w ośrodkach strategicznych podjęcie określonych działań, a także stworzenie nowych ram prawnych, metod, instrumentów i środków opartych na głębokiej refleksji nad zmieniającym się postrzeganiem bezpieczeństwa.

Globalizacja jako motor napędowy

Współczesne środowisko bezpieczeństwa zdeteterminowane jest przez wiele czynników, które nasiliły się w XX wieku i trwają ze wzmożoną siłą do dziś. Nie ulega wątpliwości, że do najważniejszych, mających wpływ na kształt dzisiejszego świata, należy rewolucja informatyczna i globalizacja. Oba te czynniki są ze sobą w sposób wielokrotny powiązane. Jak twierdzi Ł. Kamiński: „To właśnie swobodny i natychmiastowy przepływ informacji ustanawia obiektywne związki, eliminuje różnice, redukuje przestrzeń i przyspiesza czas” (2009) Procesy globalizacji połączonej z informatyzacją tworzą całą pajęczynę powiązań, konstruując sieciową strukturę środowiska bezpieczeństwa.

Badacze coraz częściej wskazują na dwa wymiary, w których powinno się charakteryzować procesy globalizacji. Pierwszy wymiar to zasięg drugi??? to intensywność. Mówiąc o zasięgu koniecznie trzeba zwrócić uwagę na skalę, w jakiej współczesne społeczeństwa doświadczają wydarzeń lokalnych. Bez tak szerokiego przepływu informacji zamach terrorystyczny przeprowadzony w małym miasteczku pozostałby w charakterze lokalnym, a nie jak to możliwe współcześnie przybierał postać globalnego strachu. Zasięg, jaki zagwarantowała nam globalizacja wsparta przez procesy informatyzacji, stał się doskonałą pożywką dla organizacji o charakterze terrorystycznym w rewolucyjny sposób zmniejszając koszty poniesione na środki. Rewolucja informacyjna „umożliwiła ekspansję dotychczas lokalnych zjawisk, procesów i wartości” (Koziej 2011, s. 23). Można rozpatrywać ten proces zarówno w kategoriach pozytywnych – jako możliwość rozwiązywania lokalnych dotąd problemów przez wspólnotę międzynarodową, czy też inne podmioty o charakterze międzynarodowym, ale z drugiej strony należy pamiętać o mnogości problemów, które nabierając charakteru globalnego generują powstanie grup o charakterze terrorystycznym i przestępczym. Dodatkowo rozproszenie wyżej wspomnianych grup w znaczącym stopniu utrudnia ich poznanie i walkę z nimi. I choć z jednej strony procesy globalizacji, przez powiązania międzypaństwowe etc. eliminują praktycznie widmo wojny o charakterze globalnym, to jednocześnie tworzą doskonałą przestrzeń komunikacji pomiędzy organizacjami przestępczymi czy terrorystycznymi, a także generują nowe zagrożenia związane z powstaniem globalnego świata jak: cyberterrorizm, niekontrolowane operacje finansowe – e-banki, wrażliwość krytycznej infrastruktury państwa, postępującą degradację infosfery.

Bezpieczeństwo państwa rozumiane w kategoriach globalnych należy rozpatrywać zarówno w kontekście obiektywnym jak i teleologicznym. Zatem jako problemy całej ludzkości, ale i jako możliwości całej ludzkości do przeciwstawienia się zagrożeniom. Należy jednak pamiętać, że to właśnie globalizacja i informatyzacja diametralnie zmieniły postrzeganie współczesnego środowiska bezpieczeństwa.

Zagrożenia asymetryczne

Zmiany w układzie sił po rozpadzie bipolarnej konstrukcji rzeczywistości doprowadziły do powstania nowych zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa w tym zagrożeń asymetrycznych.

Powołując się na greckie pochodzenie słowa asymetria tłumaczy się go jako brak symetrii. T. Szubrycht twierdzi: „[konflikt zbrojny asymetryczny] kiedy państwo i jego siły zbrojne konfrontowane są z przeciwnikiem, którego cele, organizacja, ośrodki walki i metody działania nie mieszczą się w konwencjonalnym pojęciu wojny. Wojna asymetryczna nie zna pojęcia pola walki, frontu, odbywa się w rozproszeniu bez zachowania ciągłości geograficznej i chronologicznej” (Szubrycht 2011, s. 26).

Zagrożenia asymetryczne polegają przede wszystkim na strategii, na odniesieniu się do tych płaszczyzn u przeciwnika w których państwo atakujące ma przewagę. W takich konfliktach odmiennie postrzegany jest również przeciwnik: przestaje być znany a staje się rozproszony, nieznany i w ten sposób niwelujący możliwość odwetu. (Madej 2005) Definiowanie zagrożeń asymetrycznych w ujęciu wojskowym opiera się na wykorzystaniu przez przeciwnika niekonwencjonalnych sposobów działania, wynikających z nieproporcjonalności w potencjałach wojskowych. W ujęciu politologicznym natomiast, badacze wychodzą poza schemat działania wojsk regularnych i tradycyjnie rozumianych konfliktów zbrojnych i przenoszą ciężar definicji na działania podmiotów niepaństwowych, wymieniając między innymi: terroryzm, przestępczość zorganizowaną, handel bronią, handel narkotykami, stosowanie technologii teleinformatycznych. Następuje w tej materii zupełne oderwanie od czasu i miejsca (transnarodowość i aterytorialność) podejmowanych w ten sposób działań. Takie działania nabierają charakteru totalnego, bez określonego pola starć i czasu, a także w stosunku do podmiotów o charakterze rozproszonym, bez wskazanego ośrodka decyzyjnego.

Powstały zupełnie odmiennie linie tarć na arenie międzynarodowej, do gry dołączyli aktorzy niepaństwowi, wywierający nierzadko ogromny wpływ na kształt polityki światowej. Zakończenie walki o hegemonie obniżyło ryzyko wybuchu wojny światowej, doprowadzając jednakże do rozproszenia i powstania wielu zagrożeń asymetrycznych, które choć istniały już we współczesnym świecie, to nie stanowiły dotąd realnego zagrożenia i postrzegane były jako problemy drugorzędne.

Podziały ideologiczne świata, które zdominowały okres zimnowojenny przeobraziły się też w podziały w warstwie społeczno – ekonomicznej. Podział współczesnego świata na kraje rozwinięte – bogate i biedne generuje czynniki mające wpływ na wzrost zagrożeń asymetrycznych jak chociażby: terroryzm, handel narkotykami, a także generuje drobne konflikty, które za sprawą mediów nabierają charakteru globalnego. Cytując M. Madeja: „To potwierdza wpływ podziałów na płaszczyźnie socjoekonomicznej na wykształcenie się podmiotów stanowiących źródła zagrożeń asymetrycznych oraz możliwości rozwoju ich zdolności do działania (Madej 2007, s. 80)„.

Coraz większego znaczenia nabierają różnice kulturowe we współczesnym, zglobalizowanym świecie, zwłaszcza tarcia występujące na podłożu religijnym. Generuje to powstawanie grup o charakterze terrorystycznym i fanatycznym, które posługują się

nietradycyjnymi metodami i formami walki. Z przeciwnikiem tego typu w żaden sposób nie da się walczyć zgodnie z założeniami tradycyjnymi. Jedynym rozwiązaniem jest podejmowanie działań nieregularnych nastawionych na walkę z wrogiem działającym w przestrzeni niekonwencjonalnej używającym często środków walki informacyjnej (Żebrowski 2013). Jak tłumaczy C. Rutkowski w odniesieniu do terroryzmu jako jednego z podstawowych zagrożeń asymetrycznych: „Asymetria – jest dziś narzędziem i siłą terrorystów, źródłem ich sukcesu [...] Wykorzystanie asymetrii pozytywnej oraz przeciwdziałanie asymetrii negatywnej powinno stanowić kanwę projektowania wizji oraz koncepcji strategicznych składających się na strategię militarną oraz strategię bezpieczeństwa państwa, a także plan każdego działania. Asymetria musi zacząć służyć NAM a nie terrorystom. Musimy ją odwrócić i nauczyć się tworzyć ją celowo oraz sprawnie wykorzystywać. To sprawa zasadnicza” (Gotowała 2006, s. 17).

Konieczne staje się zatem zrozumienie współczesnego świata i odbieranie go w kategoriach asymetrycznych w celu utrzymania i zwiększenia poziomu bezpieczeństwa.

Zakończenie

Dynamiczna zmiana, głównie pod względem jakościowym środowiska bezpieczeństwa w XX i XXI wieku doprowadziła do konieczności stworzenia nowych ram teoretycznych, definicji, a przede wszystkim do zmiany w postrzeganiu bezpieczeństwa w dobie zagrożeń asymetrycznych. Tradycyjne rozumienie stosunków międzynarodowych daleko odeszło od roli jaką dotąd pełniło weberowskie państwo. Modele prowadzenia wojny wykształcone przez wielkich strategów jak SunTzu, Tukidydes czy Clausewitz choć tworzą cenne podwaliny do budowania współczesnych strategii stają się często niewystarczające.

Wojny hybrydowe i związane z nimi zjawiska asymetryczne są pojęciem nowym zarówno na gruncie nauk politologicznych czy nauk o bezpieczeństwie. Współczesne konflikty, jak chociażby wspomniane w publikacji konflikt rosyjsko – ukraiński, zwracają uwagę na konieczność rozwoju badań w tym kontekście. Wojny informacyjne i działania w cyberprzestrzeni nie zmuszają do otwartego wywołania konfliktu, nie przynoszą strat ekonomicznych i wizerunkowych i są stosunkowo tanie, co zwiększa ryzyko ich użycia.

Taki rozwój świata prowadzi w sposób bezpośredni do zmian w postrzeganiu rzeczywistości w kontekście walki zbrojnej. Coraz częściej konieczne jest wykorzystywanie działań nieregularnych, wyszkolonych grup szybkiego reagowania walczących z wrogiem często rozmytym i wręcz nierzeczywistym. Współczesne pole bitwy to nie masy ludzkie i hekatomba krwi. Wojna rozgrywa się w świecie wirtualnym, nierzeczywistym, z drugiego końca świata, z pokoju hotelowego. Na tym polega problem zagrożeń asymetrycznych często tak nieuchwytnych, że nie sposób podjąć z nimi bezpośredniej walki. Konieczne staje się udzielenie odpowiedzi na pytanie jakimi środkami można walczyć? I w jaki sposób można zabezpieczać państwo przed zagrożeniami hybrydowymi i asymetrycznymi. Skupienie się nad wytworzeniem nowych doktryn, a także metod i form dających instrumentarium do badania zjawiska pozwoli na utrzymanie pełnego bezpieczeństwa państwa.

BIBLIOGRAFIA

- Clausewitz C. (1995), *O wojnie*, Lublin: Mireki.
- Darczewska J. (2014), *Anatomia rosyjskiej wojny informacyjnej, Operacja krymska – studium przypadku*, Warszawa: OSW.
- Dittrich M. 2005, *Facing the globalterrorist threat: A European reponse*, Bruksela.
- Evans M., *From Kadesh to Kandahar. Military theory and the futur war*. Naval War Collage Review, 2003, nr 3.
- Gawliczek P., Pawłowski J. (2003), *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa: AON.
- Gotowała J. (2006), (red.) *Terroryzm – rola sił zbrojnych w zwalczaniu zjawiska. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej 26 października 2005 r.* Warszawa: AON.
- Gruszcak A. (2011), *Hybrydowość współczesnych wojen – analiza krytyczna* [w:] *Asymetria i hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, W. Sokoła, B. Zapała (red.) Warszawa: Wyd. BBN
- Kaldor M. (2001), *New & Old War: Organized Violence in a Global Era*, Stanford: Stanford University Press.
- Koziej S., *Triada globalnych zagrożeń asymetrycznych, konsekwencja proliferacji terroryzmu, broni nuklearnej i technologii raketowych*. Bezpieczeństwo Narodowe, III – 2011, nr 2.
- Kruk A.I. (1994), *Kanwa wywiadu agenturalnego*, Warszawa.
- Leksykon pokoju*, (1987), Warszawa: KAW.
- Leszczyński M. (2011), *Bezpieczeństwo społeczne Polaków wobec wyzwań XXI wieku*, Kraków: Diffin.
- Liedel K. (2010), *Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa*, Warszawa: Diffin.
- Łoś R., Regina-Zacharski J. (2010), *Współczesne konflikty zbrojne*, Warszawa: PWN.
- Madej M. (2007), *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru euroatlantyckiego*, Warszawa: PISM.
- Madej M., (2005) *Terroryzm i inne zagrożenia asymetryczne w świetle współczesnego pojmowania bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego – próba teoretycznej konceptualizacji*, [w:] *Porządek międzynarodowy o progu XXI wieku*, R. Kuźniar (red.) Warszawa: Wyd. UW.
- Madej M., *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państwa* (2009), [w:] *Problemy bezpieczeństwa wewnętrznego i bezpieczeństwa międzynarodowego*, (red.) K. Księżopolski, Warszawa: WSAS.
- Munker H. (2004), *Wojny naszych czasów*, Kraków: WAM.
- Necas P. (2004) , *Beyond tradition: a new strategic Concept for NATO*, Rzym: NATO DefenceCollage.
- Olchowski J. (2009), *Czynnik kulturowy stosunków międzynarodowych a kulturowe determinanty Wschodu* [w:] A.R. Bartnicki, E. Kuźlewska (red.) *Wschód w globalnej i regionalnej polityce międzynarodowej*, Toruń: Wyd. Marszałek.
- Pietraś M. (1997), *Postzimnowojenny paradygmat bezpieczeństwa in statunascendi*, „Sprawy Międzynarodowe” 1997, nr 2.
- Słownik wyrazów obcych* (1980), Warszawa: PWN.
- Stańczyk J. (1996), *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa: ISP PAN.
- Sun Tzu, (2004), *Sztuka wojny*, Gliwice.
- Szubrycht T., *Analiza podobieństw operacji militarnych innych niż wojna oraz działań pozwalających zminimalizowania zagrożenia asymetryczne*. Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej, 2006, nr 1 (164).
- Toffler A. (1985), *Trzecia fala*, Warszawa.
- Ura E., Rajchel K., Pomykała H., Pieprzny S. (2008), *Bezpieczeństwo wewnętrzne we współczesnym świecie: praca zbiorowa*. Rzeszów: Wyd. Uniwersytet Rzeszowski.
- Wymiary bezpieczeństwa na progu XXI wieku. Między teorią a praktyką*. (2010) (red.) A. Zaremba, B. Zapała, Toruń: Wyd. Marszałek.
- Zagrożenia asymetryczne współczesnego świata*, (2009) (red.) S. Wojciechowski, R. Fiedler, Poznań: Wydawnictwo Naukowe WNPiD UAM.

-
- Zięba R. (1989), *Pojęcie i istota bezpieczeństwa państwa w stosunkach międzynarodowych*, Sprawy Międzynarodowe, z. 10.
- Żebrowski A., *Bezpieczeństwo informacyjne Polski a walka informacyjna*, Roczniki Kolegium Analiz Ekonomicznych nr 29/20.